

DE LA PATRIMONIU LA PATRIMONIU. CONSIDERATII ASUPRA CREATIEI LUI GRIGORE VIERU ÎN CONTEXTUL VALORILOR UNESCO

*DU PATRIMOINE AU PATRIMOINE.
CONSIDERATIONS SUR LA CREATION DE GRIGORE VIERU
DANS LE CONTEXTE DES VALEURS DE L'UNESCO*

Nina CORCINSCHI,

doctor în filologie, Centrul de Literatură și folclor,
Academia de Științe a Moldovei

Cristina ROBU,

doctorandă, Universitatea Academiei de Științe a Moldovei

La République de Moldavie, située entre le monde occidental et l'espace ex-soviétique, a connu une histoire tourmentée, qui marque la vie sociale même aujourd'hui. Le pays se trouve toujours en pleine oscillation entre l'ouest et l'est. La création littéraire, qui reflète les événements sociaux et les aspirations du pays au progrès, témoigne une interaction entre l'idéal des intellectuels moldaves et les valeurs reconnues comme essentielles dans le monde et exprimées par les politiques de l'Unesco. Un de ces exemples est l'activité de Grigore Vieru – poète et grand intellectuel, qui a consacré sa vie à promouvoir des trésors spirituels de l'humanité: la paix, la patrie, la mère, la langue maternelle, la culture nationale. Cet exemple confirme l'universalité de l'esprit de l'écrivain, mais aussi le génie de son œuvre.

În anul când în Republica Moldova se comemorează a 75-a aniversare de la nașterea poetului Grigore Vieru, organizația UNESCO – a cărei membră este și Republica Moldova – declară 2010, anul internațional al convergenței dintre culturi, anul dialogului intercultural. Acțiunile *in memoriam* Grigore Vieru impun niște relaționări inerente cu inițiativele trăsate de UNESCO. Postmortem, se operează disocieri ale sistemului interpretativ al creației și al omului, aprecierile, după cum bine știm, evoluând contradictoriu de la registrul laudativ, la formulări precum că Vieru ar fi fost pășunist, tradiționalist lamentabil sau spion al României, terorist, mai nou.

La o lectură a textelor oficiale ale UNESCO constatăm că toate con-

ținuturile Programului pentru 2010 (ca și strategiile UNESCO, în general) sunt reflectate în creația lui Grigore Vieru. Din această grilă, se pare că așa-zisul „tradiționalist întârziat” este, de fapt, cel mai modern scriitor, care se înscrie în cel mai de actualitate program internațional. Mai mult decât atât, Grigore Vieru a anticipat, prin creația sa, mult timp înainte, tendințele curente ale umanității.

Spirit artistic preocupat de coliziunile răvășitoare ale epocii sale, Grigore Vieru a gândit dincolo de timp, reușind să resusciteze adevăruri și să le pună în valoare semnificațiile originare și autentice. Vom urmări, în continuare, interferențele dintre creația sa și direcțiile vizate de programele strategice lansate de UNESCO în ansamblu: alfabetizare și educație, salv-

gardarea limbilor, promovarea femeii în societate, protejarea patrimoniului cultural, proliferarea politicilor pacifiste, a dialogul intercultural – toate împreună reprezentând un tezaur de neprețuit al umanității.

Alfabetizare și educație. Într-o perioadă a isteriei sovietice, lirica lui Grigore Vieru a însemnat răsturnare de mituri false și reînțoarcere către valori. Poetul a reușit miracolul de a înșela regimul, scriind o poezie anti-comunistă, profund românească și cu mare priză la cititor.

Debutând cu versuri pentru copii, el a pretins a nu înțelege care-i era misiunea de scriitor sovietic, mai mult decât atât a prejudiciat-o printr-o abordare subversivă a sufletului infantil. Nu întâmplător volumul de debut se numea emblematic *Alarma*. Atentând la mărșăluirea micului școlar în ritm cadentat de toboșari spre viitorul luminos, poetul a dat alarma spre a-i oferi alternativa unei realități în care acesta era invitat să-și trăiască inocența vârstei și în care descoperirea cu mirare că octombrii și pionerii zeloși sunt înlocuiți de fluturași și greierași, surlelor și trâmbițelor le erau preferate șoapta izvorului și cântecul priveghetorii, iar în locul chipiului lui Ilici, strălucea figura protectoare a mamei. Toate acestea instituiau pentru copil o altă ordine a lucrurilor și alte forme de realitate, impactul fiind, bineînțeles, copleșitor. Într-un sistem totalitar, schimbarea de registre de la tonul lozincard și povățuitor la cel intimist și jucăuș submina robotizarea copilului conform învățămintelor pedagogiei sovietice, cultivând în schimb conștiința de sine a micului cititor, care se simțea înrudit cu tot ce-i oferea spațiul insular al poeziei.

Cel mai mare impact în educația sensibilă a copilului l-a avut

Abecedarul pentru preșcolari, descoperit deopotrivă de copii și adulții, care își regăseau candoarea și frăgezimea copilăriei pierdute în anii de foamete și de represiuni. Mai mult decât atât, *Abecedarul* a alfabetizat chiar și o bună parte dintre intelectuali, care însușeau alfabetul românesc din abecedarul lui Grigore Vieru.

Într-un interviu poetul explica astfel longevitatea *Albinuței*: „Este o carte, în primul rând, curată ca lacrima, este o carte sinceră; am scris pe înțelesul copiilor, am scris cu dragoste și căldură; și copiii, mai ales copiii, simt când o lucrare artistică este sinceră, când, în genere, omul matur este sincer, îi iubește sau nu. Și cred că prin aceasta se explică... Ea este o carte sinceră, scrisă cu dragoste și pe înțelesul lor și nu am nici o îndoială că ea va trăi încă multă vreme...”. Sinceritatea dezinvoltă și solidaritatea organică cu micul cititor au asigurat marele succes al *Abecedarului*. Într-un timp în care sentimentul uman era damnat, desfigurat, mutilat în tipare de lozincă, Grigore Vieru l-a reabilitat, i-a decongelat candoarea, căldura și afectivitatea.

Intenția poetului era, clar, una de inițiere, de educație, începând chiar de la titlurile cărților, cum ar fi *Alarma* sau *Abecedarul* cu ingenioasa înșiruire de litere ale alfabetului românesc. Din *Abecedar*, dar și din alte cărți pentru copii semnate de Grigore Vieru micii cititori își alimentau setea de ludic, învățau în mlădierile graiului matern care le sunt valorile primordiale, în același timp, se vedeau puși în situația să-și rezolve nedumeririle legate de formulele contradictorii: *Mamă, tu ești patria mea* la Grigore Vieru și *patria mamă și-e gândul și fapta* la starul scriitorilor sovietici Emilian Bucov. Nu mai

puțin bulversator era poemul *Curcubeu*, arestat pentru conotațiile românești și pentru că prindea în formule ludice o realitate dureroasă și tabuizată la maximum. Eticul din subsidiar este zguduitor. Copilul, prin sinceritatea sa, deține adevărul trăirii, cu empatia-i neafectată de compromisuri el își simte obârșia, rădăcinile și le comunică adulților care, înfricoșați, le reneagă. „Zice cârnul: /- Uite, mamă, /Curcubeul meu din mână /Nu-i așa că-i fără seamăn?! // - Poate, cârnul meu!./Dar eu /Nu văd nici un curcubeu. //Crețul mi se lăuda: - Tată, /Curcubeu așa, /Zi, mai are cineva?! //Tatăl zice: /- Nu știu eu, /Nu văd nici un curcubeu”.

Pe același palier cu poezia a fost predilecția pentru muzică a poetului. Cântecul patriotice pe versurile lui Grigore Vieru au format generația de la 1989 și au adus schimbarea în Republica Moldova. *Reaprinde-ți candela-n căscioare*, *Eminescu să ne judece* și altele sunt mai mult decât cântece, sunt vibrația sufletească a unui neam aflat în momente de răscruce.

Salvgardarea limbilor. Promovarea acțiunilor de salvagardare a limbilor, inițiate de UNESCO, s-a înscris dintotdeauna în opera viereană prin rolul atribuit limbii materne. Pentru Grigore Vieru limba română a avut o fascinație religioasă. Poetul spunea: „Aș putea să îndur toate nenorocirile revărsate asupra Țării mele, afară de una singură – asuprirea limbii strămoșești. Celui care ridică mâna asupra acestei minuni se cuvine să-i zdrobești capul ca unui șarpe”. Bineînțeles, în contextul în care limba română a suportat acerbe agresiuni de-a lungul timpului, aciditatea exprimării este pe deplin justificată.

În replică la acuzatorii poetului de prea multă iubire de limbă româ-

nă, lingvistul Gheorghe Popa atenționează că Grigore Vieru „a fost nu numai un mare naționalist, dar și un mare internaționalist, nu numai un împătimit adorator al graiului matern, dar și un neîntrecut simpatizant al altor idiomuri, nu numai un vehement adversar al denigrării unui sau altui idiom, dar și un mare propovăduitor al virtuților acestor idiomuri, nu numai un bun mânuitor al limbii române, dar și un nu mai puțin cunoscător al problemelor despre această limbă, nu numai un competent evaluator al rosturilor limbii române sau, deopotrivă, și ale altor limbi, dar și ale limbajului uman în genere etc.” [1, p. 224].

Promovarea rolului femeii.

Poetul a resimțit pericolul immanent al mancurtizării, al pierderii neamului său în neant și a chemat în ajutor toate forțele ancestrale, magice și ordonatoare ale mamei. Încă în perioada sovietică, focalizând figura sacramentală a mamei, poetul a dat o replică dură sindromului *Pavlic Morozov*, care extazia tinerii în dorința de a săvârși fapte eroice pentru partid, chiar cu prețul trădării propriilor părinți. „Instinctul poetic al lui Grigore Vieru a intuit pericolul (mancurtizării. – N.C.) când a pus simbolul *mamei* în centrul liricii sale, căci mancurtul este atât de orb, încât nu ezită să trimită săgeata ucigașă în pieptul mamei sale. Mancurții aruncă ploi de săgeți asupra tuturor celor ce nu și-au pierdut *memoria părinților*” [2, pag. 98].

Poetul a fixat și a dat gir valoric unei poetici a maternității fără precedent în poezia noastră. Dorul stării adamice Vieru îl regăsește în pacea paradisiacă aciuată în ființa celei care i-a dat viață, ea însăși reprezentând un *fenomen originar*. Mama devine un arhetip metafizic (ontologic), iradiind energie lumii fenomenologice. Ener-

gia ei este magică: catalizează înțelegeri axiale și moderează ordinea cosmică. Întreaga ființă maternă emană dragostea și căldura care re-umanizează timpuri și lumi, consfințindu-le identitatea. Mama este o realitate palpabilă, dar și o suprarrealitate, o proiecție mitică amplificatoare: „Ușoară, măică, ușoară, / C-ai putea să mergi călcând / Pe semințele ce zboară /Între ceruri și pământ. În priviri c-un fel de teamă, /Fericită totuși ești - /Iarba știe cum te cheamă, / Steaua știe ce gândești” (*Ființa mamei*). Versul eliptic esențializează făptura mamei și o smulge din contingent. Vaporosă, ea plutește între cer și pământ, realizând echilibrul fundamental între sacru și profan. Prezența mamei este imanență, este cod genetic care structurează universul. „Complotul” ei cu iarba, element al continuității germinative, sugerează întruparea maternă a cosmosului. Steaua certifică pre-conștiința ritualului ordonator. Mama devine acea „osie a lumii” (Adrian-Dinu Rachieru), „centru nuclear” (Mihai Cimpoi) care asigură comunicarea superioară dintre cer și pământ.

Subiectul privind promovarea rolului femeii în societate nu se poate lipsi de o conștientizare a valorii femeii la un asemenea nivel, creația lui Grigore Vieru fiind un reper de primă mărime în acest context.

Proliferarea politicilor pacifiste. „Mama pâine alba coace...”. Acest vers de o inocență primară, dar în același timp plin de profunzime, este cunoscut fiecărui moldovean de acasă, dar și de pe meleagurile îndepărtate spre care a emigrat aproape o treime din țară¹. Este versul care vor-

bește de la sine despre promovarea politicilor pacifiste și a nonviolentei: pentru poet pacea este mama, pâinea, fluierul, vatra părintească. Astfel, arma pacifista a lui Grigore Vieru a fost versul; el niciodată nu a instigat la război sau alte violențe. Cei care l-au învinuit de xenofobie, i-au trunchiat mesajul și au ignorat contextul, pentru că Grigore Vieru n-a făcut altceva decât să promoveze valorile românești și să interzică profanarea lor.

Protejarea patrimoniului cultural – noțiune-cheie a preocupărilor umanității. În acest sens, Grigore Vieru a repetat insistent că nu putem interculturaliza cu alte popoare dacă întârziem în regionalism primitiv și refuzăm să conștientizăm nu doar că suntem parte a mării culturi românești, dar și că trebuie să ne asumăm responsabilitatea de a o cunoaște și promova. Nu poți pretinde la universalitate dacă nu-ți cunoști rădăcinile și valorile neamului și mai mult decât atât, dacă-ți repudiezi patria. Vorbind despre patrie, mamă, limbă maternă, copilărie, Grigore Vieru le-a relevat aspectele fundamentale, restabilizatoare ale plinătății, echilibrului și armoniei spiritului românesc. Anume întoarcerea către esențele primordiale face permisiv contactul cu universalitatea. Din rețeaua de simboluri care incifrează structura imaginarului artistic vie-rean se configurează modelul paradigmatic al ființei românești, unitare, descătuseată și deschise spre diversitate.

nosc și iubesc aceste versuri, devenite imn spiritual al basarabenilor emigrați - cum ar fi de exemplu Comunitatea moldovenilor din Québec, care anunță prin intermediul site-ului o acțiune dedicată omagierii poetului (<http://www.moldovaquebec.ca/evenimente/339-grigore-vieru-comemorat-la-montreal>).

¹ După mărtirisirile moldovenilor din străinătate, copiii mici – plecați de curând sau născuți deja în țara lor de adopțiune, cu-

În această ordine de idei, referindu-se la dihotomicul intim-străin al existenței umane, Gabriel Liiceanu consideră o mare reușită faptul de a putea intimiza străinul, adică ceea ce a fost hotărât fără participarea ta (rasa, cultura, naționalitatea etc.) și de a-l armoniza cu eul tău. Emil Cioran a eșuat în această „supremă acomodare”, când, în termenii lui Liiceanu, ceea ce e străin în noi devine intim și când ceea ce vine de dinaintea alegerii noastre este trăit ca și cum ar fi fost ales de noi. Într-un context în care dubiul identitar a marcat până la disoluție autoreprezentarea românească, poezia lui Grigore Vieru a erupt într-o pledoarie în vederea reîntregirii ființei, a asumării sentimentul integrității nefisurat, nezduncinat de nehotărârea care-l scindează în simple potențialități de a fi, în ipostazieri șubrede și în dezacord cu organicitatea lui dar și cu proiecția lui ființială. Poetul și-a condus semenii până la matricea neamului, le-a dezvăluit esențele care-i compun și în care se regăsesc unitari și descătușați de complexe identitare. A ținut să repete că patriotismul nu ține de mode

și nu e demodat să fii patriot și să-ți iubești neamul și limba în care ești. Generații întregi și-au însușit această lecție, chiar dacă mulți reprezentanți nu au putut ajusta organicismul vieții dorinței de globalizare și l-au judecat pe poet pentru ancorare în tradiție.

Dialogul intercultural este asigurat prin cunoașterea rădăcinilor de către fiecare popor în parte și participarea cu propriul patrimoniu la patrimoniul universal. În spațiul basarabean, poezia lui Grigore Vieru a semnalizat reverența esteticului și a eticului, dar și un act recuperator și ordonator, care include conștiință românească nealterată, limbă română, fermitate identitară, pledoarie pentru pace, femeie, dragoste, cultură și neam.

Prin urmare, putem afirma că Poetul ne reprezintă ca ambasador de onoare al UNESCO. Testamentele spirituale ale lui Grigore Vieru conduc Republica Moldova în Uniunea Europeană și creează un cadru comun de valori cu universalitatea. Prin toate aceste contribuții, Grigore Vieru este contemporan cu epoca sa dar și cu veșnicia.

Referințe bibliografice

1. Popa Gheorghe, *Grigore Vieru, discipol al limbii române și mentor al vorbitorilor ei*. În *Grigore Vieru, Poetul*. Chișinău: Știința, 2010.
2. Codreanu Theodor, *Basarabia sau drama sfâșierii*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Galați: Scorpion, 2003.
3. Liiceanu Gabriel, *Despre limită*. București: Editura Humanitas, 1994.
4. Cimpoi Mihai, *Grigore Vieru. Poetul arhetipurilor*. Chișinău: Prut internațional, 2005.
5. Rachieru Adrian Dinu, *Grigore Vieru – „Biblioteca de rouă”*. În *Metaliteratura* 5-6 (19), ASM – UPS, Chișinău, 2008.
6. <http://www.unesco.org/fr/rapprochement-of-cultures/>
7. <http://whc.unesco.org/fr/apropos/>